

УДК 94(477.87)"1920/1926":271.2-76

UDC

DOI: 10.17223/18572685/57/8

ДОКУМЕНТИ АРХІВУ СИНОДУ СЕРБСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ПРО МІСІОНЕРСЬКУ РОБОТУ ЄПІСКОПА ДОСИФЕЯ (ВАСИЧА) НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ

Ю.В. Данилець

Ужгородський національний університет
Україна, 88000, м. Ужгород, пл. Народна 3/24
E-mail: jurij.danilec@uzhnu.edu.ua

Авторське резюме

Вперше в українській та зарубіжній історіографії детально аналізуються документи архіву Синоду Сербської православної церкви (далі – СПЦ) про місіонерську діяльність єпископа Нішського Досифея (Васича) на Підкарпатській Русі на початку 1920-х рр. Єпископу було доручено упорядкувати церковне життя в краї. Цю місію він виконував з перервами від 1921 до 1926 р. У звітах до Священного синоду та листах до патріарха Димітрія (Павловича) архієрей описує складні процеси, які переживав православний рух серед закарпатців. У статті автор детально реконструює обставини початку місіонерської роботи в Чехословаччині, вказує на причини, які гальмували початок місії, називає основних противників православної церкви. Значна увага приділена статистичним відомостям, які наводяться у документах, та ролі окремих діячів у справі становлення єпархії. У єпископських звітах та листах згадуються імена архімандрита Олексія (Кабалюк), ієромонахів Амфілохія (Кемінь), Матфея (Вакаров), протоієреїв Касіяна Богатириця, Іоанна Ілечка, Михайла Мейгеша, церковного активіста Володимира Гомічкова та ін. Проведене дослідження дозволяє прийти до висновків, що фонди архіву Синоду СПЦ в Белграді містять ряд цінних документів, що відображають місіонерську роботу єпископа Досифея. Проаналізовані джерела свідчать про дипломатичне протистояння сербів та чехів щодо визнання сербської юрисдикції, непослідовність Синоду СПЦ з питання призначення постійного єпископа на Підкарпаття, внутрішні суперечки в середовищі православного духовенства. Автор зазначає, що єпископу Досифею належить значна роль в утвердженні православної церкви на Закарпатті. Завдяки його роботі було засновано кілька пра-

вославних монастирів, висвячено перших ієромонахів та священників, проведено перемовини з урядом у Празі щодо офіційного визнання Карпаторуської православної церкви та створення постійної Мукачівсько-Пряшівської єпархії.

Ключевые слова: документи, Досифей, звіти, листи, монастирі, патріарх, приходи, Синод, церква, чернецтво.

ДОКУМЕНТЫ АРХИВА СИНОДА СЕРБСКОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ О МИССИОНЕРСКОЙ РАБОТЕ ЕПИСКОПА ДОСИФЕЯ (ВАСИЧА) НА ПОДКАРПАТСКОЙ РУСИ

Ю.В. Данилец

Ужгородский национальный университет
Украина, 88000, г. Ужгород, пл. Народная 3/24
E-mail: jurij.danilec@uzhnu.edu.ua

Авторское резюме

Впервые в украинской и зарубежной историографии подробно анализируются документы архива Синода СПЦ о миссионерской деятельности епископа Нишского Досифея (Васича) на Подкарпатской Руси в начале 1920-х гг. Епископу было поручено упорядочить церковную жизнь в крае. Эту миссию он выполнял с перерывами с 1921 по 1926 г. В отчетах к Священному синоду и письмах к патриарху Димитрию (Павловичу) архиерей описывает сложные процессы, которые переживало православное движение среди закарпатцев. В статье автор подробно реконструирует обстоятельства начала миссионерской работы в Чехословакии, указывает на причины, которые тормозили начало миссии, называет основных противников православной церкви. Значительное внимание уделено статистическим сведениям, приводимым в документах, и роли отдельных деятелей в деле утверждения епархии. В епископских отчетах и письмах упоминаются имена архимандрита Алексия (Кабалюк), иеромонахов Амфилохия (Кеминь), Матфея (Вакаров), протоиереев Кассиана Богатырца, Иоанна Илечко, Михаила Мейгеша, церковного активиста Владимира Гомичкова и др. Проведенное исследование позволяет прийти к выводу, что фонды архива Синода СПЦ в Белграде содержат ряд ценных документов, отражающих миссионерскую работу епископа Досифея. Проанализированные источники свидетельствуют о дипломатическом противостоянии сербов и чехов в контексте признания сербской

юрисдикции, непоследовательности Синода СПЦ по решению вопроса о назначении постоянного епископа на Подкарпатье, внутренних спорах в среде православного духовенства. Автор отмечает, что епископу Досифею принадлежит значительная роль в утверждении православной церкви на Закарпатье. Благодаря его работе было основано несколько православных монастырей, рукоположены первые иеромонахи и священники, проведены переговоры с правительством в Праге по официальному признанию Карпаторусской православной церкви и созданию постоянной Мукачево-Пряшевской епархии.

Ключевые слова: документы, Досифей, монастыри, монашество, отчеты, патриарх, письма, приходы, Синод, церковь.

DOCUMENTS OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH SYNOD ARCHIVE ON THE MISSIONARY ACTIVITIES OF BISHOP DOSIFEY (VASICH) IN SUBCARPATHIAN RUS

Yu.V. Danylets

Uzhhorod National University
3/24 Narodnaya Square, Uzhhorod, 88000, Ukraine
E-mail: jurij.danilec@uzhnu.edu.ua

Abstract

The paper is the first attempt of Ukrainian and foreign historiography to thoroughly analyze the documents of the Serbian Orthodox Church Synod Archive on the missionary activities of Bishop of Niš Dosifey (Vasich) in Subcarpathian Rus in the early 1920s. Having been commissioned to streamline the church life in the province, the bishop carried out this mission intermittently from 1921 to 1926. In his reports to the Holy Synod and letters to Patriarch Dimitry (Pavlovich), Bishop Dosifey describes the complex processes of the Orthodox movement among the Subcarpathians. The author thoroughly reconstructs the circumstances under which the bishop began his missionary work in Czechoslovakia, identifying the factors that impeded his mission and naming main opponents of the Orthodox Church. The author pays special attention to the figures and roles of individual actors in the formation of the diocese. The reports mention the names of Archimandrite Alexy (Kabalyuk), Hieromonk Amphilochius (Kemina), Matthew (Vakarov), Archpriest Kassian Bogatyrets, Ioann Ilechko, Mikhail Meygesh, church activist Vladimir Gomichkov and others. According to the research, the SOC Synod Archives in Belgrade contain a number of valuable documents reflecting the missionary work

of Bishop Dosifey. The analysed sources indicate a diplomatic confrontation between Serbs and Czechs related to the recognition of Serbian jurisdiction, inconsistency of the SOC Synod in the appointment of a permanent bishop in Subcarpathia, and internal disputes among the Orthodox clergy. The author argues that Bishop Dosifey made a considerable contribution to the establishment of the Orthodox Church in Subcarpathia. He founded several Orthodox monasteries, ordained first hieromonks and priests, and negotiated the official recognition of the Subcarpathian Orthodox Church and formation of a permanent Mukachevo- Prešov diocese with the government in Prague.

Keywords: documents, Dosifey, monasteries, monasticism, reports, patriarch, letters, parishes, Synod, church.

Документи архіву Синоду СПЦ в Белграді є мало вивченими дослідниками. Справа в тому, що архів лише кілька років тому почав набувати форми наукового, працівниками проводиться класифікація документів, упорядкування фондів, отримання нового приміщення. Документи зберігаються в двох приміщеннях: в соборі Святого Марка та в приміщенні патріархії.

В рамках пропонованої статті ми не можемо охопити всю джерельну базу щодо місіонерської діяльності делегата СПЦ єпископа Нішського Досифея (Васича), який виконував функції представника Сербської церкви на Підкарпатській Русі в 1921–1926 рр. Загалом нами опрацьовано більше сотні документів на цю тематику, однак ми обмежимося тільки звітами єпископа Досифея до патріарха, Синоду та собору щодо місіонерської роботи. Вказана проблематика залишалася поза увагою вчених, як українських, так і зарубіжних. Автор ставить собі за мету, спираючись на нововиявлені джерела, прослідкувати основні етапи місіонерської роботи єпископа Досифея на Підкарпатській Русі на початку 1920-х рр.

У перших числах серпня 1920 р. в с. Іза Хустського округу відбулися збори представників православних общин Закарпаття, які вирішили звернутися до СПЦ та чехословацького уряду з проханням упорядкувати церковне життя. Отримавши під час аудієнції у президента ЧСР Томаша Гарика Масарика офіційну згоду щодо сербської юрисдикції, лідери православного руху ввійшли в контакт з єпископом Досифеєм. Виконуючи місію Синоду СПЦ в Чехії та Моравії, владика 21 серпня 1920 р. з метою вивчення ситуації прибув на Підкарпатську Русь. Ця поїздка не мала статус офіційної, а була лише приватною ініціативою архієрея. Незважаючи на це, він відвідав близько 10 сіл, де служив літургію в зайнятих від греко-католиків храмах. Під час архієрейського синоду СПЦ, який засідав наприкінці серпня того ж року, Досифею доручили взятися за справи Підкарпаття, а в березні

1921 р. уряд у Празі дав офіційну згоду на його приїзд (Бурегга 2013). З боку окремих політиків та католицьких діячів робилися перешкоди щодо початку місії, у зв'язку з цим він прибув до Ужгорода лише 7 серпня 1921 р. (Marek, Lupčo 2013: 170)¹.

Загалом нами виявлено і опрацьовано 15 звітів, що хронологічно охоплюють період з 14 квітня 1921 р. по 6 липня 1925 р. Необхідно відмітити, що позначки на звітах вказують на більшу кількість документів такого виду. Наприклад, на звіті від 25 серпня 1921 р. зазначалося, що він за рахунком є 23. Припускаємо, що відсутні документи знаходяться в неопрацьованій частині архіву, або ж були втрачені в роки Другої світової війни.

Перші два звіти – від 14 квітня та 26 липня 1921 р. – показують складність перемовин з чехословацькими урядовцями щодо початку місіонерської роботи. Зокрема, у звіті від 14 квітня 1921 р. архієрей повідомляв до Сремських Карловцеь про проведення цілого ряду зустрічей в Празі з політиками різного рангу. Архієрей провів конструктивні розмови з міністром освіти Йозефом Шустом, головою канцелярії президента Пржемыслом Шамалом, головою уряду та міністром внутрішніх справ Яном Черним, колишніми міністрами Карелом Крамаржем, Вацлавом Клофачем та Франтішком Станеком. Співрозмовники запевняли архієрея в тому, що немає абсолютних перепон щодо його поїздки на Підкарпатську Русь (АСАС 1: 1–2). У звіті Досифей висловлював припущення, що відстрочення його місії пов'язане з діяльністю губернатора Григорія Жатковича. Єпископ описував останнього як людину, що негативно налаштована до православних, «прихильника римо-католицької церкви» і т. д. Окремо у документі згадано приїзд до Праги делегації у складі 45 чол. із Підкарпатської Русі, яка просила пришвидшити приїзд архієрея, наголошуючи, що більше сотні парафій в краї залишаються без священників (АСАС 1: 3). 26 липня 1921 р. Досифей надіслав наступні деталі, котрі свідчать про складність ситуації з церковним питанням в ЧСР. Зокрема, він повідомив про особисту розмову з президентом Т.Г. Масариком. Під час дискусії чехословацький очільник наголосив на тому, що питання релігії належить до компетенції місцевого уряду на Підкарпатті. Позаяк Г. Жаткович категорично виступав проти місії СПЦ в краї, то поїздки сербського делегата мусили відкладати до відставки губернатора (АСАС 2: 1–2). У цьому випадку позиція президента є не зрозумілою, адже Жаткович подав у відставку ще 17 квітня 1921 р. Серед прихильників у справі поширення православ'я Досифей називав голову Руської народної ради в Пряшеві Антонія Бескида², ієромонаха Олексія (Кабалюка) та адвоката Володимира Гомічкова (АСАС 2: 3–4).

Ситуація дійсно змінилася після 1 серпня 1921 р., коли Г. Жаткович виїхав до США (АСАС 3: 1). Після нього повноваження перебрав віце-губернатор Петро Еренфельд. Вже через шість днів Досифей у супроводі протодиякона Кикевича та протоієрея Касіяна Богатирця приїхав до Ужгороду. О. Кассіан – один із найвидатніших громадсько-політичних та церковних діячів Буковини, клірик Буковинської митрополії (раніше митрополії Буковини і Далмації). Під час Першої світової війни був заарештований та засуджений до смерті, однак пізніше повністю амністований (Чучко, Суляк 2014; Чучко, Суляк 2015; Суляк, Данилець 2016). Прот. К. Богатирець допомагав єпископу Досифею в розробці єпархіального статуту.

Після зустрічі з віце-губернатором делегація поїхала до центру православ'я – с. Іза. У звіті єпископ пише про осіб, які вітали його в населеному пункті. Серед них був вище згадуваний о. Олексій (Кабалюк), ієромонахи Матфей (Вакаров), Амфілохій (Кемінь) і т.д. Владика описував святкову зустріч та величезну кількість вірників із навколишніх сіл: «Радість народу не можна описати, переді мною ставали на коліна і так просили благословіння» (АСАС 3: 2). 10–13 серпня 1921 р. відбувся архієрейський візит до сіл Нанково, Копашново, Теремля, Чумальово, Сокирниця, Данилово, Новобарово, Вільхівці, Буштино, Липча, Горінчово і т.д. У звіті знаходимо відомості про літургію у с. Великі Лучки. Вказаний населений пункт єпископ характеризує як другий центр православної церкви. У Великих Лучках на той час проживало більше 9 000 жителів, котрі мали тимчасовий православний храм та священника о. Іоанна Ілечка. Після богослужіння Досифей приєднав до православ'я греко-католицького священника Михайла Мейгеша та рукоположив у сан ієродиякона монаха Пантелеймона (Кундрю) для Ізького Свято-Миколаївського монастиря (АСАС 3: 4). Пізніше, на свято Преображення Господнього, архієрей освятив храм в с. Іза та звів ієромонаха Олексія в сан ігумена. Під час літургії були також рукоположені в сан ієродияконів монахи Єфрем (Іваняс) та Євфимій (Прокоп). Наприкінці документу владика лише фрагментарно згадує про проведення зборів представників усіх православних парафій Закарпаття, не вказуючи на результати роботи собору (АСАС 3: 5).

Наступний звіт датовано 11 серпня 1922 р., у ньому йдеться про третій візит єпископа на Підкарпаття. Владика прибув до м. Хуст 1 серпня 1922 р., де на залізничному вокзалі на нього чекала делегація з с. Іза. Наступного дня він очолив святкове богослужіння на честь пророка Іллі. Досифей звертав увагу членів Синоду на значну кількість вірників, котрі прибули до храму. Їх кількість була настільки значною, що навіть половина присутніх не змогла вміститися в церковному дворіку та приміщенні церкви. Порівнюючи розміри церковної

території з кафедральним храмом у м. Ніш, єпископ наголошував, що вона є не набагато меншою (АСАС 4: 1). Після святкування в архієрея відбулася розмова з духовенством та членами Центрального православного комітету. У своєму звіті владика детально зупиняється на Окружному посланні митрополита Антонія (Храповицького) від 5 червня 1920 р. Єпископ Досифей звинувачував митрополита Антонія у втручанні у справи православної церкви на Закарпатті. Окремо Синод інформувалося про спроби обрання єпископом ігумена Олексія та ієромонаха Боголіпа (Церковника). Один із них у перспективі повинен був стати вікарієм Антонія на Підкарпатській Русі. Єпископ просив членів Синоду втрутитися в ситуацію, наголосивши, що керівника РПЦЗ було гостинно прийнято на сербську землю, а він веде проти СПЦ негативну роботу (АСАС 4: 2–17).

Важливі статистичні відомості містить звіт від 31 серпня 1922 р. У ньому описано чергову поїздку єпископа на Підкарпаття в період з 24 по 30 серпня 1922 р. (АСАС 5: 1–5). Під час візиту Досифей освятив храм в с. Терєбля та відправив літургію в с. Іза на свято Успіння Пресвятої Богородиці. Владика знову ж таки відзначав, що на святкуванні були присутні від 12 000 до 20 000 вірників. Щодо участі духовенства, то в документі згадано про 24 духовні особи (12 священиків, 9 ієромонахів та 3 ієродияконів), 10 з яких було рукоположено у період з 1921 р. (АСАС 5: 4). Таким чином, ми спостерігаємо значні зрушення в житті православної церкви під Карпатами.

4 квітня 1923 р. єпископ Досифей повідомив патріарха, що, незважаючи на обрання постійним членом Синоду СПЦ, йому і на далі доручили продовжувати місіонерську роботу на Підкарпатській Русі. Однак через фінансові проблеми та зайнятість на власній кафедрі він не міг здійснити візит до Чехословаччини, де, за словами владики, почався наступ греко-католиків на права православних. У зв'язку з цим, єпископ просив главу церкви призначити тимчасовим представником з правами вікарія Сергія (Корольова), колишнього владика Бельського. Останній проживав у Празі, окормляючи кілька парафій під юрисдикцією митрополита Євлогія (Георгієвського). Із листа зрозуміло, що Досифей і Сергій обговорили це питання та досягли згоди (АСАС 7: 1–3). Проблематика призначення Сергія адміністратором обговорювалася також під час візиту підкарпатської делегації на чолі з ієромонахом Матфеем (Вакаровим) у березні 1923 р. Чернець від імені місцевого духовенства та вірників підтримував ідею надання російському архієрею права тимчасового управління приходами на Закарпатті, за умови, якщо той перейде до юрисдикції СПЦ (АСАС 6: 1–3). З інших документів відомо, що цей план не був реалізований через низку внутрішніх та зовнішніх проблем.

11 грудня 1923 р. єпископ Досифей просив патріарха дозволити відвідати Підкарпатську Русь. Головна мета поїздки полягала в освяченні обновленого храму Свято-Миколаївського монастиря, яке планувалося на 19 грудня того ж року (АСАС 8: 1–2). Візит не відбувся з невідомих нам причин. Владика пише 28 грудня 1923 р. чергового листа главі церкви, де обґрунтовує необхідність продовження місії. У документі наголошувалося на можливості задіяти дипломатичні канали в рамках роботи Малої Антанти, нарада якої планувалася на 9 січня 1924 р. в Белграді. Досифей пропонував обговорити під час зустрічі міністрів питання покращення становища православної церкви в ЧСР (АСАС 9: 1–3).

Листування 1924 р. хронологічно обмежене кінцем року, а саме листопадом-груднем. Владика інформував Синод про зростання кількості парафій на Підкарпатській Русі до 65 громад, створення двох чоловічих монастирів в с. Іза і Терєбля та намір заснувати перший жіночу обитель (АСАС 11: 1–2). Його плани були зреалізовані вже наступного року, коли в с. Липча Хустського округу було закладено основи чернечої громади³.

У документі міститься важлива інформація про збори 50 священників та обрання 2 жовтня 1924 р. Духовної консисторії на чолі з архімандритом Олексієм (Кабалюком) (АСАС 10: 1). Вибір названого керівного органу, який заміщав єпископа у його відсутності, сприяв координації православного руху. У одному із звітів до Синоду владика підводить підсумки проробленої ним підготовчої роботи. Її результати давали можливість створити окрему єпархію та обрати для неї єпископа (АСАС 11: 1–2).

Канонічним суперечкам присвячено лист до патріарха від 31 грудня 1924 р., в якому Досифей наголошує на негайному вирішенні питання щодо призначення постійного архієрея. У документі описано пожвавлення діяльності архієпископа Савватія (Врабеца) та протопресвітера Мілоша Червінки на Підкарпатській Русі (АСАС 12: 1–3). За словами Досифея, «вони відправили в край секретаря архієпископа Володимира Грузина, котрий поселився в с. Буштино та почав вести агітацію проти СПЦ». У листі описано приїзд до Белграду архімандрита Олексія (Кабалюка), який повідомив про спроби савватіївців перетягнути його до протилежного табору. Досифей запевняв патріарха Димітрія, що Кабалюк твердий у вірності до СПЦ, але просив першоєрарха підготувати окреме послання для підтримки підкарпатських православних (АСАС 12: 4). Протягом року єпископ Досифей так і не зміг відвідати Закарпаття.

Останні звіти єпископа Досифея датовані 23 червня та 6 липня 1925 р. Обидва документи стосуються питання необхідності призна-

чення на Підкарпатську Русь постійного архієрея. Владика повідомляє Синод СПЦ, що має на увазі одного єпископа-росіянина, котрий проживає в Сербії (АСАС 13: 2). Хоч Досифей і не називає імені кандидата, однак з інших джерел нам відомо, що мова йшла про Митрофана (Абрамова). Незважаючи на те, що Синод підтримав даного претендента, чехословацький уряд не погодився на призначення. Із звітів Досифея також довідуємося, що Духовна консисторія та окремі представники духовенства із Закарпаття регулярно направляли делегації та писали листи до Сербії з вимогою приїзду єпископа (АСАС 14:1). Їхні прохання залишалися без відповіді аж до 1927 р., коли Синод надіслав на Підкарпатську Русь чергового делегата – єпископа Новосадського Іриней (Чирича) (Данилець 2014). Постійна кафедра ж була утворена тільки в 1931 р. Першим єпископом Мукачівсько-Пряшівським став доктор Дамаскін (Грданічка) (Данилець 2015).

Отже, у фондах архіву Синоду СПЦ в Белграді зберігаються ряд цінних документів, що відображають місіонерську роботу єпископа Досифея (Васича) на Підкарпатській Русі. Опрацьовані звіти свідчать про дипломатичне протистояння сербів та чехів щодо визнання сербської юрисдикції, непослідовність Синоду СПЦ у питанні призначення постійного єпископа на Підкарпаття, внутрішні суперечки в середовищі православного духовенства і т. д. Безперечно, єпископу Досифею належить значна роль в утвердженні православної церкви на Закарпатті. Він сприяв заснуванню кількох монастирів, висвятив перших ієромонахів та священників, вів перемовини з урядом у Празі щодо офіційного визнання Карпаторуської православної церкви та створення Мукачівсько-Пряшівської єпархії. Разом з тим, обмежений доступ до архіву Синоду СПЦ утруднює повне опрацювання звітів та листів єпископа Досифея. Перед майбутніми дослідниками стоїть завдання заповнити ці «білі плями» в церковній історії краю.

ПРИМІТКИ

1. Детальніше про діяльність Досифея в 1921 р. див. статтю: Данилець 2017: 285–300.
2. Названий політик в 1923–1933 рр. був губернатором Підкарпатської Русі.
3. Про діяльність монастиря див. монографію: Данилець Ю. Сповідниця імені Христового. Життєвий шлях ігумені Параскеви (в схимі Ніни) (Прокоп) (30.04.1896–4.04.1967), настоятельки Липчанського та Мукачівського православних монастирів. Ужгород: ПП Мульти Арт, 2014. 294 с.

ЛІТЕРАТУРА

АСАС 1 – Архив Светог архијерејског синода (далі – АСАС). Мукачєво-Пряшев. Досифей (Васич), єпископ. Звіт до Священного Синоду від 14 квітня 1921 р. На 3 арк.

АСАС 2 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 26 липня 1921 р. На 4 арк.

АСАС 3 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 25 серпня 1921 р. На 5 арк.

АСАС 4 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 11 серпня 1922 р. На 17.

АСАС 5 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 31 серпня 1922 р. На 5 арк.

АСАС 6 – АСАС. Лист на ім'я сербського патріарха від 31 березня 1923 р. На 3 арк.

АСАС 7 – АСАС. Лист на ім'я сербського патріарха від 4 квітня 1923 р. На 3 арк.

АСАС 8 – АСАС. Лист на ім'я сербського патріарха від 11 грудня 1923 р. На 2 арк.

АСАС 9 – АСАС. Лист на ім'я сербського патріарха від 28 грудня 1923 р. На 3 арк.

АСАС 10 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 14 листопада 1924 р. На 1 арк.

АСАС 11 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 30 листопада 1924 р. На 2 арк.

АСАС 12 – АСАС. Лист на ім'я сербського патріарха від 31 грудня 1924 р. На 7 арк.

АСАС 13 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 23 червня 1925 р. На 3 арк.

АСАС 14 – АСАС. Звіт до Священного Синоду від 6 липня 1925 р. На 1 арк.

Бурега 2013 – *Бурега В.* Деятельность священномученика Досифея (Васича) на территории Закарпатской Украины в 1920-е гг. // Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати. Београд, 2013. Кн. 14. С. 141–148.

Данилець 2014 – *Данилець Ю.* Миссионерская деятельность епископов Иринея (Чирича) и Серафима (Иоановича) на Подкарпатской Руси (1927–1930 гг.) (на материалах Закарпатья) // *Саборност VIII.* Пожаревац, 2014. С. 101–116.

Данилець 2015 – *Данилець Ю.* Місіонерська діяльність єпископа Дамаскина (Грданички) на Підкарпатській Русі // *Pravoslavny biblicky zbornik.* Горлице. 2015. № 1. С. 103–113.

Данилець 2017 – *Данилець Ю.* Подготовка и проведение Первого собора Карпаторусской православной церкви 1921 г. // *Теолошки погледи.* Верско-научни часопис. Београд. 2017. № 2. С. 285–300.

Суляк, Данилець 2016 – *Суляк С.Г., Данилець Ю.В.* О Кассиан Богатырец на Втором Венском процессе // *Библиотека журнала «Русин».* 2016. № 1 (4). С. 8–15. DOI: 10.17223/23451734/4/2

Чучко, Суляк 2014 – *Чучко М.К., Суляк С.Г.* Архипресвитер Кассиан Богатырец – исследователь церковной истории Буковинской Руси // *Русин.* 2014. № 1 (35). С. 143–164. DOI: 10.17223/18572685/35/11

Чучко, Суляк 2015 – *Чучко М.К., Суляк С.Г.* История Буковинской православной епархии архипресвитера Кассиана Богатырца // *Библиотека журнала*

«Русин». 2015. № 1 (1). С. 6–28. DOI: 10.17223/23451734/1/1

Marek, Lupčo 2013 – *Marek P., Lupčo M. Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. 591 s.

REFERENCES

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1921a) *Mukachevo-Pryashév. Dosifey (Vasich), episkop. Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 14 kvitnya 1921 r.* [Mukachevo – Prešov. Dosifey (Vasich), bishop. Report to the Holy Synod on April 14, 1921].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1921b) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 26 lipnya 1921 r.* [Report to the Holy Synod on July 26, 1921].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1921c) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 25 serpnya 1921 r.* [Report to the Holy Synod on August 25, 1921].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1922a) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 11 serpnya 1922 r.* [Report to the Holy Synod on August 11, 1922].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1922b) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 31 serpnya 1922 r.* [Report to the Holy Synod on Aug. 31, 1922].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1923a) *List na im'ya serbs'kogo patriarkha vid 31 bereznaya 1923 r.* [Letter to the Serbian Patriarch of March 31, 1923].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1923b) *List na im'ya serbs'kogo patriarkha vid 4 kvitnya 1923 r.* [Letter to the Serbian Patriarch of April 4, 1923].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1923c) *List na im'ya serbs'kogo patriarkha vid 11 grudnya 1923 r.* [Letter to the Serbian Patriarch of December 11, 1923].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1923d) *List na im'ya serbs'kogo patriarkha vid 28 grudnya 1923 r.* [Letter to the Serbian Patriarch of December 28].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1924a) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 14 listopada 1924 r.* [Report to the Holy Synod on November 14, 1924].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1924b) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 30 listopada 1924 r.* [Report to the Holy Synod on November 30, 1924].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1924c) *List na im'ya serbs'kogo patriarkha vid 31 grudnya 1924 r.* [Letter to the Serbian Patriarch of December 31, 1924].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1925a) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 23 chervnaya 1925 r.* [Report to the Holy Synod on June 23, 1925].

The Archives of the Holy Synod of Bishops (ASAS). (1925b) *Zvit do Svyashchennogo Sinodu vid 6 lipnya 1925 r.* [Report to the Holy Synod on July 6, 1925].

Burega, V. (2013) *Deyatel'nost' svyashchennomuchenika Dosifeya (Vasicha) na territorii Zakarpatskoy Ukrainy v 1920-e gg.* [Activities of the Holy Martyr Dosifey (Vasich) in the Transcarpathian Ukraine in the 1920s]. In: Shiyakovich, B. (ed.) *Srpska teologija u dvadesetom veku: istrazhavachki problemi i rezultati*. Vol. 14. Belgrade: [s.n.]. pp. 141–148

Danilets, Yu. (2014) *Missionerskaya deyatel'nost' episkopov Irineya (Chiricha) i Serafima (Ioanovicha) na Podkarpatskoy Rusi (1927–1930 gg.)* (na materialakh Zakarpat'ya) [Missionary activities of Bishops Iriney (Chirich) and Seraphim (Ioanovich) in Subcarpathian Rus (1927–1930) (the case of Subcarpathia)]. *Sabornost VIII*. pp. 101–116.

Danilets, Yu. (2015) *Misioners'ka diyal'nist' episkopa Damaskina (Grdanichki) na Pidkarpats'kiy Rusi* [Missionary activity of Bishop of Damascus (Grdanychka) in Subcarpathian Rus]. *Pravoslavny biblicky zbornik*. I. pp. 103–113.

Danilets, Yu. (2017) *Podgotovka i provedenie Pervogo sobora Karpatorusskoy pravoslavnoy tserkvi 1921 g.* [On the First Cathedral of the Carpathian-Rus Orthodox Church in 1921]. *Teoloshki pogledi. Verskonauchni chasopis*. 2. pp. 285–300.

Sulyak, S.G. & Danilets, Yu.V. (2016) *Father Kassian Bogatyrets at the Second Vienna Trial*. *Biblioteka zhurnala "Rusin" – Rusin Journal Library*. 1(4). pp. 8–15 (in Russian). DOI: 10.17223/23451734/4/2

Chuchko, M.K. & Sulyak, S.G. (2014) *Archpriest Kassian Bohatyrets - researcher of church history in Bukovinian Rus*. *Rusin*. 1(35). pp. 143–164 (in Russian). DOI: 10.17223/18572685/35/11

Chuchko, M.K. & Sulyak, S.G. (2015) *The History of the Bukovinian Orthodox Diocese by Archpriest Kassian Bogatyrets*. *Biblioteka zhurnala "Rusin" – Rusin Journal Library*. 1(1). pp. 6–28 (in Russian). DOI: 10.17223/23451734/1/1

Marek, P. & Lupčo, M. (2013) *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860-1992* [An Outline of the History of the Orthodox Church in the 19th and 20th Centuries: Prolegomena to the Development of Orthodoxy in the Czech Lands, Slovakia and Subcarpathian Rus in 1860–1992]. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Данилец Юрий Васильевич – кандидат исторических наук, доцент кафедры истории Украины Ужгородского национального университета (Украина).

Данилец Юрій Васильович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Ужгородського національного університету (Україна).

Yurij V. Danilets – Uzhhorod National University (Ukraine).

E-mail: jurij.danilec@uzhnu.edu.ua